

medlemsblad for

Austmarka Historielag

ÅRSMØTE

Det innkalles til årsmøte i Historielaget søndag
18. april -93 kl. 15.00 i Austmarka sentralskole.

Dagsorden:

1. Åpning
2. Beretning
3. Regnskap
4. Arbeidsprogram/budsjett
5. Vedtektsendringer
6. Innkomne forslag
7. Valg
8. Lysbildekåseri om Gotland
v/lektor Henning Eriksen

Kaffeservering. Utlodning.

Forslag som ønskes tatt opp på årsmøtet, må være
styret v/ Oddvar Jakobsen, 2224 Austmarka i hende
innen 13. april.

Vel møtt!

Styret.

Nr. 56

Mars 1993

FORSLAG TIL VEDTEKTSENDRINGER PÅ ÅRSMØTET

Valgkomiteen etterlyste på årsmøtet i fjor klarere retningslinjer for funksjonstiden til de enkelte styremedlemmer.

Med dette som bakgrunn framlegger styret forslag til ny tekst i vedtektenes paragraf 3.

I paragraf 3 i vedtektene står det pr. i dag:

"Laget holder årsmøte innen utgangen av mars måned og velger da et styre på 5 medlemmer og 3 varamenn, samt 2 revisorer. Årsmøtet innkalles med minst 14 dagers varsel."

Styrets forslag til ny paragraf 3:

"Laget holder årsmøte innen utgangen av april måned. Det velges da et styre på 7 medlemmer, 3 varamedlemmer, 2 revisorer og en valgkomite på 3 medlemmer. Styrets leder velges for 1 år og de øvrige styremedlemmer for 2 år, slik at 3 av styremedlemmene er på valg hvert år. Varamedlemmer til styret og revisorer velges for 1 år. Valgkomiteens medlemmer velges for 3 år, slik at 1 medlem står på valg hvert år og den som er valgt for 3. året er leder. Årsmøtet innkalles med minst 14 dagers varsel."

Forslaget krever 2/3 flertall for å bli vedtatt på årsmøtet.

TUR TIL GOTLAND

Årets sommertur går til Gotland med start mandag 28. juni kl 8.00 fra Austmarka S-lag.
Hjemkomst fredag 2. juli om kvelden. Teknisk arrangør: Kjetils Bussreiser, Skotterud.

Påmelding snarest og innen 1. juni til Åge Sørmoen, tlf. 06628147 (etter 15/4: 62828147).

Turen vil koste mellom kr 2730,- og 3000,-, avhengig av antall deltakere og kursen på svenske kroner.

Deltakerne må innbetale et forskudd på kr 1200,- innen 1/6 til Kjetils Bussreiser, 2230 Skotterud, kontonr. 1840.07.19825 i Sparebanken Hedmark.

I prisen er inkludert buss og ferje, utflukter m/guide på Gotland, hotellovernatting i dobbeltrom og alle måltider unntatt lunsj på Gotland.

Den enkelte må selv ordne:

Eventuell reiseforsikring.

Noen å dele hotellrom med. Ekstrapris for enkeltrom er kr. 480,-

Gotland er ei svensk øy i Østersjøen med mange historiske severdigheter. Vi tror det blir en interessant tur, og oppfordrer medlemmer og evt. andre å melde seg på. Vi viser ellers til innslaget på årsmøtet 18/4, hvor Henning Eriksen forteller om Gotland.

Åge.

ÅRSBERETNING 1992/93

Laget har i perioden hatt følgende styre: Leder Oddvar Jakobsen, nestleder Arve Haugen, sekretær Åge Sørmoen, kasserer Berit L. Pramm, styremedlemmer Syver Gylterud, Ragnhild Skullerud og Roger Linna. Tor Eyvind Pramm har hatt regnskapsarbeidet med "Arbeid for trygd".

Styret har hatt 5 ordinære møter og behandlet 20 saker. I tillegg har det vært en rekke møter i arbeidsutvalget for Prosjekt Kiærsagtomta, samt flere dugnader.

Turer/vandringer.

Sommerturen gikk til Setesdal - en 5-dagerstur med ca. 30 deltakere. I vinter var vi på dagstur til Teknisk museum i Oslo.

I høst ble det arrangert 7-torpsvandring til nedlagte plasser på norsk og svensk side ved Varaldskogen. Laget hadde også vandring til nedlagte

plasser på Åserud- og Bottilsrudskogen. I sommer hadde styret befaring på 10 nedlagte plasser i bygda.

Prosjekt Kiørsagtomta.

4 tømmerhus er flyttet i perioden: Stue fra Mortenbråtan, bu fra Larbekken, skåle fra Varaldskogberget og uthus fra nedre Varildhøgda. De er foreløpig tekt med bølgeblikkplater. Innvendig arbeid er godt i gang i Bråta-stua. Vi har fått ca. 20 månedsverk gjennom "Arbeid for trygd"-prosjektet.

Smedhaugen.

Huset er beiset og malt utvendig, og en del maling er gjort innvendig. På sørveggen er ny panel satt på utvendig, og gangpartiet er skiftet ut og gitt samme utseende som før. Lekkasjene i bakerovnen er tettet ved hjelp av omfattende murarbeid. Det er holdt kurs i brødbaking, og ovnen fungerer fint.

Øvrige aktiviteter.

15 nedlagte boplasser er merket med impregnerte skilt og ført inn på Økonomisk kartverk. Finnskogleden er ryddet gjennom Kongsvinger kommune, og vi var med og sto for servering på den offisielle åpningen av leden i sommer. Lagets medlemmer har hatt ei helgevakt i Aamodtgården, og det er hogd ved til ei ny kølamile. 4 mikrofilmer er innkjøpt, og det er gjort enkelte lydbandintervju med eldre folk i bygda. Vi har avfotografert 30-40 bilder. Registrering av lagets gjenstander vil pågå i vår. Som vanlig er det kommet ut 4 nr. av medlemsbladet. Det er ikke skjedd noen avklaring om hvem som skal disponere Lebiko på Varaldskogen. Statens skoger har bebudet et møte med befaring til våren.

Historielaget har i perioden mottatt flere gaver enn noen gang, alt fra hus og maskiner til mindre ting som hver for seg har stor bevaringsverdi.

Styret takker alle som har støttet opp om laget ved å gi gaver og å yte arbeidsinnsats. Dette har bidratt til en fin utvikling for laget, og vi kan se tilbake på et aktivt år.

Styret.

NYTT FRA LAGET

Prosjekt Kiørsagtomta.

Tømmer-skålen fra Varaldskogberget er på plass og tekt med plater. Likeså er tømmerhuset fra nedre Varaldhøgda flyttet og reist opp. Men til dette huset mangler vi plater, og vi ber om lesernes hjelp til å skaffe ca. 50 kvadratmeter brukt bølgeblikk.

Karene vi har gjennom "Arbeid for trygd" må trolig slutte ved utgangen av mars måned. De holder nå på innvendig i Bråta-stua. Tak- og golvsperrer er lagt, samt stubbeloft. Veggene isoleres, og vinduer og dører settes inn. Det er kjøpt inn Leca-pipe som skal kles med gråstein. Vårt mål er å få stua i stand til bruk i løpet av året.

Gaver til laget.

Soffe fra Martha og Harald Øster (opprinnelig fra Raufjellet). Bord fra Anders Kolbjørnsrud (skolebord fra Kolbjørnsrudhaugen). 3 gafler fra Arne Lunderbye. Trelager til drivaksel fra Knut Oppegård (fra Sikåa).

Osloturen.

Klokka 9 lørdag 6. februar startet NSB-bussen med Even ved rattet fra Samvirkelaget. Målet var Oslo med Norsk Teknisk Museum, Tryvannstårnet og Holmenkollen. Da Kongsvinger var passert, satt 30 forventningsfulle passasjerer ombord i bussen.

Sambygdingen og konservator Hans Otto Pramm tok imot oss på Norsk Teknisk Museum og orienterte om museets historie før han tok oss med på en runde i det imponerende anlegget. Vi fikk en grundig innføring i deler av den tekniske utvikling fra

1800-tallet og fram til i dag med romfart og telekommunikasjon. Av attraksjonene kan nevnes Norges første dampmaskin fra 1820, Norges første bil fra 1895 og Norges første fly fra 1912. En romkapsel som var utlånt fra USA, vakte stor interesse. To mann hadde tilbrakt 70 timer i verdensrommet i denne trange og forholdsvis vesle kapselen før den landet i havet.

Etter en felles middag og mettet både av mat og inntrykk gikk ferden til Tryvannstårnet. Sola skein, og lufta var klar slik at de som vågde seg opp i utsiktstårnet fikk en herlig naturopplevelse med utsikt milevidt i alle retninger. Attpå til var det skiføre og yrende liv i løyper og bakker i umiddelbar nærhet av tårnet.

Vi fikk også med oss Holmenkollen og Skimuseet som bød på alt vi forbinder med ski og skihistorie gjennom 4000 år.

På heimvegen svingte vi innom kroa på Kløfta og fikk oss litt kaffe eller annen forfriskning. (Det var også friske priser - 30 kr for ei flaske pils). For øvrig var turen rimelig, 200 kr for skyss, middag og inngangspenger på Teknisk museum.

Åge skal nok en gang ha takk for et vellykket turopplegg.

O.

OM EN STEINALDERØKS

I medlemsblad nr. 55 - desember 1992 ble funnet av en steinalderøks omtalt. Øksa ble funnet av brødrene Oskar og Einar Storfallet på veien mellom Nordre og Søndre Flaen omkring 1915 og ble levert til mine besteforeldre, Juliane og Peder Solli. Juliane Solli var datter av Gunerius Gundersen Flaen og Tea Hermansdatter på Søndre Flaen, og hun og mannen var vel på besøk i hennes barndomshjem på det aktuelle tidspunktet.

Jeg fikk henvendelse fra Albin Skoglund som ville ha et bilde av øksa. Øksefunnet var helt ukjent for meg og mine to fettere som var de eneste meg bekjent som kunne vite noe, hadde heller aldri hørt noe om det. Jeg tok derfor kontakt med Oldsakssamlingen i Oslo ved konservator Østmo. Han har undersøkt om øksa kunne være levert til dem, men desverre uten resultat.

Rolf Risborg

CHRISTIAN KARLSEN HVITSANDTANGEN. (forts. fra nr 55)

Ole tok etterhvert over Øver-Høgda, og Christian og Dorthea ble boende der. Aksel, Jakob og Christian giftet seg etterhvert og flyttet ut, som før nevnt.

Dorthea fungerte som jordmor, og hjalp sikkert mange barn til verden. Det var nok mange strie tørner, for da de blivende fedre kom hesblesende midt på natten og sa "kona driver og føder!" var det bare å kle på seg og bli med. Var hun heldig, hadde den som hentet henne hest, ellers måtte hun gå. Dorthea var også en slags dyrlege, for hun gikk rundt og kasterte griser, ble det sagt.

Det var nok godt for Hilda å ha svigermor og svigerfar i huset, for Ole lå mye borte og arbeidet. Da han arbeidet i tømmer skogen kunne det sikkert gå en uke, kanskje flere, mellom hver gang han var hjemme. Ole var også meget flink til å lage robåter, eller "prommer", som vi sier på Austmarka. Da laget han båtene på stedet hos den som hadde bestilt, og da lå han ofte borte til båten ble ferdig. Jeg vil også nevne at den sjeldne kunsten å kunne lage slike båter gikk i arv fra Ole til Aksels sønn Kristian. Han lager slike båter i dag som Ole gjorde for 60-70 år siden.

Christian Karlsen Hvitsandtangen var allerede ved dårlig helse da han flyttet til Øver-Høgda, og det gikk stadig nedover med ham. Den 25/1-1914 sloknet livsgnisten, han ble 71 år gammel. Mari Olsdatter Jonsruds og Carl Gottliebs sønn hadde da levd et langt og innholdsrikt liv.

Wenche Lønhøiden.

Vi takker Wenche Lønhøiden for at vi fikk bruke dette grundige arbeidet i bladet. Hennes manuskript følger også slekten til Christians far langt bakover. Vi har planer om å komme med et sammendrag fra denne delen av slektshistorien ved en senere anledning.

F.Å.

FRA FLØTERHISTORIEN

I historielagets blad nr. 45 finnes en historikk om tømmerfløtinga gjennom Austmarka-vassdraget i Fællesfløtningsforeningens tid.

Jeg fikk greie på at Osvald Ødegård hadde liggende en original av en fløtingskontrakt fra 1928, og denne fikk jeg låne. En kopi av kontrakten gjengis på neste side. Mange vil sikkert kjenne igjen både navn og personer som deltok i fløtinga.

Som en kan se, var kontrakten opprettet mellom Brødbølvassdragets Fællesfløtningsforening og et 18 manns akkordlag fra Austmarka, og gjaldt strekningen Gylterudsjøen - Utgårdssjøen. Laget tok på seg å fløte fram 20.000 tylfter sliptømmer for 13 øre tylftra. Akkordsummen ble på 2400 kroner. Utreignet pr mann 144 kr., eller 0,7 øre pr hode.

Akkorden kan en si hadde to etapper. Først elvefløting fra Gylterudsjøen til Brødbøldammen. Videre dam- og å-fløting til Utgårdssjøen. Fra dammen og oppover til Holmen er vassdraget nesten flatt. Her var man avhengig av nordavær skulle tømmeret gå ned til dammen. Vanligvis er det lite vind fra nord i denne årsperioden, så mange ganger kunne det gå lenge mellom hver gang man fikk nok tømmer til en bom i Utgårdssjøen. En tømmerbom var regnet til rundt 3000 tylftra.

Til elvefløtinga bruktes store "fleitarprommer" på den tid. Dette var breie prammer som var stødige å stå i mens man haket løs floker. Prammene var laget av "Sjøviker'n", Olaf Sjøvika, som var fast prambygger for Bolaget. Prammene fra hans hånd var særdeles forseggjort, og høstet mange lovord blant fløterne.

Mens jeg er inne på fløting kan nevnes at jeg i yngre dager var med på både dam- og elve-fløting noen år. Fra den tid har jeg mange historier og hendelser fra garvede eldre fløtere. Den gang fantes det originaler, som hadde sine bestemte oppfatninger om mange ting. Disse satte farge på fløterlivet.

Syver G.

F L Ø T N I N G S K O N T R A K T :

Undertegnede fløtere påtar sig herved for Brødbølvassdragets Fællesfløtningsforening (her nedanfor kaldet fløtningsforeningen) at fremfløte gjennom Brødbøldammen og Brødbøllåen ca. 20.000 tylftra sliptømmer våren 1928.

Tømmeret skal av fløtningsforeningen leveres søndanfor holmen i Gylterudsjøen (Braatan), og fløterne skal herfra selv sørge for at at få tømmeret frem til dammen og ned til Utgårdssjøen, hvor det skal leveres i ringet bom. Fløtningsforeningen skal holde fornøden lønse i Utgårdssjøen, og levere lønsen til fløterne ved åsøt, og må fløterne selv sørge for at få lakt den ut på plads. Fløtningsforeningen skal selv sørge for landrenskningen helt frem til sliplønsen ved Torsrud, og likledes skal fløtningsforeningen sørge for at fjerne alt lønsekobbel fra lønserne.

Fløtingen skal drives med minst 16 mand, og så hurtig det lar sig gjøre (hvis nødvendig skal det arbeides helligdage).

For denne fløting betaler fløtningsforeningen til fløterlaget kr. 0,13 pr. tylt tømmer (tømmeret øre pr. tylt), hvilket utbetales efterhvert som fløtingen skrider frem.

Skulde fløterlaget når det findes tilstrækkelig tømmer for gjennomslipping, ikke kunde fløte på grund av for litet vand, skal de ha betalt pr. time for sådan ventetid, efter fløtningsforeningens gjængse timepris, dog kan det ikke fordres mere end efter 8 timer pr. mand pr. døgn. Skulde vandmangel totalt stoppe fløtingen således at tømmeret må ligge til en senere flom, bortfalder selvfølgelig denne garanti for ventetid betaling, fra den dag som fløtningsforeningen meddeler at den anser fløtingen for forløbig stoppet. I tilfælde vandmangel ringes straks op på telefon nr. 10, Mitandersfors, og gis besked om dette.

Herav er 2 ekspl. underskrevet og vekslet.

Austmarka den 9de mai 1928

Ole G. Hoag
Ole G. Hoag
E. H. O. Hoag
 Karl Hoagel
 Harald H. H. H. H.
 Normal H. H. H. H.
 Olaf. Islie
 Richard Dalegård
 Sigurd Høegård
 Karl G. Gylterud
 Harald G. Gylterud
 Gunnar H. H. H.
 Johan H. H. H.
 Hans H. H. H.
 Tor H. H. H.

REVEJAKT UNDER KRIGEN

På Skullerudsetra, eller Sætra, som vi sier i daglig tale, bodde inntil slutten av 60-åra et eldre ektepar, Laura og Marius. Begge var svært gjestfrie, og en skulle ikke ha vært lenge innafor døra før Marius ga beskjed: "Sett på kaffen, Laura". Marius var sterkt invalidisert, krumbøyd, etter en arbeidsulykke under bygging av Varalddammen. I tillegg var han nærmest døv, slik at det var bare med lungers fulle kraft det var mulig å føre en slags samtale. Samtalen kom alltid til å dreie seg om Marius tre store interesser: Været, jakt og fiske. Marius spådde været på værbrauta, Melkeveien, men i likhet med Teisen og hans kolleger lyktes ikke alltid profetiene.

Ivrig jeger og fisker var Marius hele sitt liv, eller så lenge helsa holdt. Under siste krig ble jo alle gode nordmenn fratatt alle våpen, og Marius måtte også levere, eller gjemme bort det han hadde av våpen. Men jaktiveren beholdt han i fullt mon, og bruk av fotsaks for bl.a. fangst av rev var dengang tillatt. Marius forsøkte med alle kunster og knep å lure mikkell i saksa, og endelig en høstnatt i november, jeg tror det var i 1942, gikk reven i saksa. Men akk, kjettingen som saksa var festet med røk, og reven forsvant med saksa og kjettingstumpen. Det var barmark, og følgelig ingen spor å følge, og situasjonen syntes håpløs. Tilfeldigvis, jeg var da en guttjöss på 12-13 år, kom jeg innom Sætra nettopp som dramatikken var på topp. Det var da naturlig at jeg ble med i letingen etter reven, og Marius organiserte en slags manngard bestående av han sjøl, Laura, Håkon (adoptivsonn) og undertegnede. Time etter time gikk vi gjennom terrenget vi anså som mulig fluktveg for reven, og plutselig får jeg se mikkell under ei berghylle. Jeg fikk gitt Marius, som befant seg et godt stykke unna, et tegn på at her var reven. Jeg kan ennå se for meg Marius der han i lange klyv med en kornstaur høgt hevet tok opp jakten på den arme reven som jo var sterkt bevgelseshemmet p.g.a. den tunge fotsaksa.

Det ble en kort jakt, etter noen meter var reven innhentet, og med ett velrettet slag sendte Marius reven over til de evige jaktmarker.

Som rimelig kan være var Marius svært fornøyd med utgangen av jakta og lovet at "Detta ærbe ska du få 20 kroner før". Og Marius holdt ord, da reveskinnet seinere på vinteren var solgt, kom Marius med de 20 kronene. Det var mye penger for en guttjöss dengang.

Nå er både Laura og Marius borte, men jeg kan ennå se for meg Laura, trippende over golvet med kaffekjelen, og Marius halvt sittende, halvt liggende på en sofa, dampende på krokpipa fylt med den sterkeste tobakk som var i handelen.

Disse minnene vil jeg bevare så lenge jeg lever.

Birger S.

ETTERLYSNING

I følge Vinger bygdebok bind III, side 80, hadde min tipp-oldemor (Goro Arnesdatter Linnerud) en søster som het Ingeborg, som ble gift med Amund Amundsen Brødbøl.

Kjenner noen av medlemsbladets lesere til etterkommere etter denne søsteren og mannen?

Vennligst ta kontakt hvis du vet noe om disse to.

Rune Edvardsen
F. Bernadottesv. 10 B
0862 Oslo

KONGSVINGERMARKED 1799

Et kort utdrag fra engelskmannen Clarkes bok
Reise i Norge 1799. (Syver har tatt en kopi).

På veien var det mange bønder som skulle til markedet på Kongsvinger. Det ligger en festning på en høyde ovenfor Kongsvinger, som behersker både denne landsbyen og veien og elven. Markedet her gav oss stor underholdning. Et offentlig marked som samler alle distriktets innbyggere, og hvor de viser seg i sin beste klesdrakt og i godt humør, må nødvendigvis interessere en vitebegjærlig reisende. Samtidig er markedet en presentasjon av landsdelens produkter og varer. Vi kjøpte her ryper og annen fugl, foruten hvitt brød og pepperkaker.

Menneses klesdrakt var uvanlig fordi den var så ensartet: frakkene var laget av hvitt klede og kantet med rødt, ermene hadde røde oppslag. Hodeplagget bestod av rød lue. Mange av mennene var allerede godt påseilet, og enda var det tidlig på formiddagen.

Det var mange hester til salgs og de ble ridd av hestetemmere. Forøvrig lignet markedet mye på et vanlig engelsk marked: militære som vervet rekrutter og lokket til seg bøndene ved å vise fram sin krigs-utrustning, drukne fjols, pene landsbyjenter, høy-røstede gateselgere, omvandrende italienerne med billige speil og farvelagte trykk.

Utgiver: Austmarka Historielag

Redaksjon og ekspedisjon:

Finn Åberg

Meltzersgt. 3

0257 Oslo 2

Tlf. ~~08~~ / 44 54 52

22

Medlemskap koster 50 kr. året.

Betales til

Austmarka Historielag

2224 Austmarka

Postgiro 3 55 20 56

Trykt i 180 eksemplarer